

DE
ANTHELMINTICORVM
CONVENIENTI VSV

ET OPERANDI MODO,

DIVINI NVMINIS AVSPICIIS

ET

GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV

PRAESIDE

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
 POTENTISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSILIIIS INTIMIS,
 MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVR. PROFESSORE PVBL.
 ORDIN. FACVLT. MEDICAE H. T. DECANO, IMPER. ACADEM.

NATVRAE CVRIOSOR. PRAESIDE ET COMITE
 PALATINO CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS

D. *NOVEMBR. A. S. R. MDCCXLVIII.*

H. L. Q. C.

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPVTABIT

GEORGIVS GODOFREDVS MENTZEL,

SVIDNITIO - SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
 TYPIS IOANNIS GODOFREDI KITTLERI.

DE
ANTHELMINTICORVM
CONVENIENTI VSV
ET OPERANDI MODO,

DIVINI NUMINI AVSPICIS
ET
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV
PRAESIDE

D. ANDREA ELIA BUCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILIS,
POTENTISSIMO BORVSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
MEDICINAE ET NATVRAE HISTORIAE PROFESSOR PUBL.
ORDINIS FACULT. MEDICAE AUSTRIACAE IMPER. ACADEM.
NATVRAE HISTORICAE PRaeside ET COMITE
PHYSICORVM

PRO GRADV DOCTORIS

D. NORIMBERGAE A. MDCCLXIII

ELIAC

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPVTABIT

GEORGIVS GODORREIDVS MENTZEL

EVIDENTIO - SIBERIS

HALLAE MAGDEBVRGICAE
TYRIS IOHANNIS GODORREIDI KILLER

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
ANTHELMINTICORVM
CONVENIENTI VSV ET OPERANDI
MODO.

PROOEMIUM.

Si qui unquam sunt, qui frequentissime occurrunt, morbi, qui corpus humanum variis dolorum cruciatuumque generibus affligunt, et non tantum periculo, sed et symptomatum

A 2

magni-

magnitudine atque saeuitia terrent, sunt pro-
fecto illi praecipue, qui a *vermibus* in corpore
humano oriuntur excitanturque. Quo plura
vero symptomata grauia et saepe nimis pericu-
losa inde eueniunt, eo maiori sane studio sum-
maque cura Medicos allaborare debere cen-
seo, ut pusillos carnifices illos e corpore rele-
gent, remoueant, expellant, ne adeo torque-
ant hominem. Iam vero, legibus atque statu-
tis Academicis, specimen quoddam, pro im-
petrandis summis in arte medica honoribus ac
priuilegiis, summo iure postulantibus, ut et
ego, absoluto studiorum cursu illos nunc ca-
pessiturus, satisfacerem, merito quoque de-
feligendo utili quodam inauguralis Disserta-
tionis argumento sollicitus fui, tandemque
meditationes quasdam, de *anthelminticorum*
conuenienti usu et operandi modo, hunc in
finem placidae disquisitioni publicae submit-
tere decreui, aliqualem omnino tam theo-
reticam, quam imprimis practicam inde
redundaturam utilitatem sperans. Nullus qui-
dem ignorabam, iam circa hancce materi-
am

am quasdam prodiisse, sed pauculas, Dissertationes, siquidem inprimis huc referenda est illa *de anthelminticis*, sub Praesidio Illustr. b. m. HOFFMANNI, a *G. Sikardo* ao. 1698. in hac Fridericiana ventilata, fusius quidem de ipsis hisce remediis tractans eademque concinno ordine exponens, pauciora autem de vermium generatione horumque medicamentorum operandi modo tradens. Nec inscius fui eorum, quae in *Ephemeridibus Naturae Curiosorum* sat fuse et elegantissime, de vermibus pariter ac anthelminticis, conscripta prostant; ast cuncta ea vel nimis generalia sunt, vel in specialissimis quibusdam relationibus, de rarioribus variis insolitae prorsus figurae vermibus, in hominibus generatis, enectis et tandem expulsis, consistunt. Praeterea et in aliis Autoribus, qui de vermibus quaedam tradiderunt, non tantum ordinem neglectum tam in descriptione vermium, quam in recensione medicamentorum, verum etiam superflua varia inter anthelmintica relata deprehendi, quae nullo iure ad eorundem classem pertinere possunt. Omnibus ergo his con-

sideratis probeque ponderatis, praefatum istud
 thema exactius paulo inuestigare et declaratum
 sistere mecum constitui, neque credo fore
 quemquam, qui incongruum, tritum nimis et
 ab omnibus declamatum credat hocce argu-
 mentum. Recentiorum enim vestigia premens
 eorumque sententiae in explicanda vermium
 generatione, non per putredinem, sed ex ouulis,
 accedens, simul superflua a quibusdam allata me-
 dicamenta omittam, vera autem sic dicenda an-
 thelmintica retineam, in classes redacta descri-
 bam, iisque rectum operandi modum, quantum
 vires quantulaecunque siuerint, adiungere solli-
 cite allaborabo. Sicuti vero et maximis, vel
 principibus in arte Viris, euenit, ut sub argu-
 mentorum quorundam expositione dubia ali-
 qua subinde interdum remaneant; ita absit ia-
 ctantia rerum illa, ut spe alar firmissima, me adeo
 perfecte declaraturum esse hancce materiam, ut
 certe potius sim persuasus, complura etiam
 in hac tractatione, vel intacta, vel insufficienter
 explanata, obventura esse. TE vero, LECTOR
 BENEVOLE, ut labori conatibusque primis fa-
 veas, paucas pagellas serena fronte accipias, erro-
 ribusque non vituperandis, sed emendandis po-
 tius studeas, enixe rogatum volo. Vale!

§. I.

Quam multis, quam diversis corpus humanum morbis obnoxium sit, iam ex asserto illo HIPPOCRATIS quam evidentissime elucet, quando vitam humanam totam morbum esse, ita aiens, asserit: *Totus homo ex natiuitate morbus est* (a). Verum enim vero, licet sanitas absolute perfecta omnino sit impossibilis, tamen et sanitatem late sic dictam in homine rariorem esse morbis, experientia quotidiana et exempla sat clara testantur. Inter frequentissimos vero, qui corpus humanum affligere solent, morbos, sane illi sunt numerandi, qui ex *vermibus* in corpore nidulantibus oriuntur. Nescio num febres excipiantur. Quam multi enim quamque diuersi ex vermibus veniant morbi, ex sequentibus iam

(a) *Epistol. II. ad Damager.*

iam perspiciendum erit. Describamus itaque *vermes*, et statim deinde nos ad remedia, *anthelmintica* alias dicta, omiſſis ſuperfluis praemittendis, accingamus.

§. II.

De *anthelminticis* eorumque operandi modo itaque ſcripturis, vocem prius examinare atque veram eius etymologiam ſubnectere, neceſſe erit. Vera autem huius vocis origo a graeco illo vocabulo, *ελμυνθες*, deducitur, quod latini per *lumbricos* interpretantur, et hinc remedia illa, quae vermes vel lumbricos non tantum necant, ſed etiam e corpore expellunt, a voce illa graeca dicuntur *anthelmintica*. Intelliguntur vero per ea non ſolum medicamenta talia, quae *lumbricos* necant, verum etiam omnia illa, quae cuncta proſus vermium in corpore humano productorum genera, (quorum varia utique eſſe ſtatim indicabimus), et necant et propellunt. Obtinent enim denominationem anthelminticorum a graeco illo vocabulo, quod non niſi *lumbricos* designat, quia hi omnium frequentiffimi ſunt in corpore humano, et hinc recte omnino a potiori facta fuit denominatio.

§. III.

Priusquam vero ad ipſa perueniemus anthelmintica, pauca quaedam ad *vermium* in corpore humano *historiam*, *generationem* atque *differentiam* ſpectantia, praemittamus.

ramus necesse erit, quo eo melius cuncta intelligantur, et ne quidam, de vermium existentia dubitantes, nos fabulam narrare credant. Sunt vero *vermes* in corpore humano, ea *animalcula reptilia, quae ex insectorum ouulis spermaticis, in corpus humanum per os, deglutitione aut alio modo, delatis, ibidem generantur, et plerumque in primis maxime viis reperiuntur.* Quod enim ex ouulis generentur istiusmodi vermes, non probabiliter tantum, sed vere omnino adfirmaturi videmur, si consideramus, quam varii generis insecta ouula sua, dum undiquaque vagantur et omnibus fere in locis inueniuntur, esculentis aut potulentis immittant, haecque dein ab hominibus cum pane, carnibus, herbis, variis fructibus, floribus, imo potulentis aquosis aliisque deglutiantur, in ventriculo autem vel aliis locis dein, calore naturali accedente, excludantur. Ut raceam subtiliora illa et leuissima huius generis ouula, in aëre volitantia, quorum ingens pariter copia sub inspiratione intra corpus devenire valet. Alii Auctores, inter eosque celeberr. RVYSCHIVS (b), vermes tales non ex ouulis deglutitis originem ducere, sed in eodem potius corpore nasci, ex ouis simul in nobis generatis cum reliquis corporis nostri partibus, verisimile admodum esse putant, quam quidem sententiam HIPPOCRATES aliique Physici magni nominis iam olim etiam foverunt. Illud tamen non negandum

(b) *Aduersar. Anax. Dec. I. p. 18.*

dum est, quod omnes omnino vermes ex ouulis generentur, licet alii hoc prorsus negare velint, et quidem inde, quod non in quouis corpore iidem reperiantur vermes, sed in alio plerumque alii. Ast, quod non ex quolibet ouulo in quolibet corpore animalculum simile generari possit, id a varietate humorum dependet, quum unumquodque eiusmodi ouulum singularem quemdam omnino requirat humorem, sibi potissimum congruum et conuenientem, quemadmodum hoc eodem modo sese habet in generatione plantarum. Fac enim, quaeso, terram quamdam cum semine quodam, optimo alias, largissime commisceri, tunc ea, nisi naturae feminis fuerit conueniens, vix unicam quidem speciem huius plantae prolatura est. In quocunque ergo homine talis humor naturae ouuli conueniens non reperitur, in eo quoque nulli generantur vermes. Quum vero in omni corpore humano diversi nimis adsint humores, non dubitandum quoque, quin ouulum quoddam humorem aliquem inueniat naturae suae congruum, et recte hinc multi Anatomici et Physiologi asserunt, in quolibet fere homine vermes adesse, quod et ex dissectione cadauerum, saepius ab Anatomicis instituta, apparet.

§. IV.

Obiicient quidem nonnulli, quod per deglutita ouula nullus generari possit vermis, et quidem ob ingentem

DE ANTHELMINTICORVM VSV ET OPERANDI MODO. II

tem illam differentiam gradus caloris, qui respectu corporis humani et atmosphaerae notatur: Haec enim ouula, si ex frigore, vel calore moderato in auctiorem, qualem corpus humanum fouet, calorem transferantur, tunc ex iisdem vel plane nulli generarentur vermes, vel prorsus ouula ipsa destruerentur. Ad hoc autem regerendum erit, quod non valeat obiectio ad id probandum, quod probare debet: Consideres enim, quales, quod omnia fere insecta autumno appropinquante, priusquam pereunt, immensum fere ouulorum relinquunt numerum, quae per totum hyemis tempus, summo quoque in frigore, sese conseruant, et vere incipiente, ope caloris atmosphaerici, ex iis insecta demum excluduntur. Si vero ouula illa frigus ingens perferre possunt indeque non destruuntur, certe etiam calore paullo intensiori non semper corrumpi poterunt. Praeterea etiam facile largiri possumus, quod non ex omnibus omnino ouulis vermes prodeant, alias enim in miserrimo nimis statu vitam degeret homo, ob insignem eorum copiam, variis modis quotidie fere intra corpus delatam. Multa quoque tandem animalcula minima, ex ouulis minimis cum aëre forsitan in corpus transeuntibus, in partibus aut humoribus eius haerere possunt, quae tamen nulla ibidem incommoda creant, ob summe exiguam suam magnitudinem, quum complura talium insectorum adeo paruula sint, ut et armato quidem oculo ea vix ac ne vix

quidem diiudicare queas. Constat enim, quodlibet animalculum et insectum sua iterum habere animalcula, iis longe minora, ita quidem, ut neque musca ab iis libera reperiatur, quod ex inspectione eius per microscopium apparet, cui, si tali modo eam sese purgantem respicies, in pedibus vel alio loco vera insidere animalcula (hem quam paruula!) obseruabis, quae ultima iterum sua longe minora habere, probabile est creditu. Plura scire cupientem te relego ad *Nicol. ANDRY* (c).

§. V.

Qui vero Physicorum ex *putredine*. et ex *mixtione* *materiarum* absque semine produci credunt animalcula, nimis profecto errant, et sententiam suam nullis plane argumentis firmis, sed falsis, probant. Facile hinc eorum adsertionem falsam esse probabimus, si vel unicum illud opponimus, quod nulla adeo confuse mixta materies partes animalis cuiusdam, optimo naturae ordine gaudentis, producere valeat, quum tamen in omnibus et vix conspiciendis minutissimis animalculis optimum quemque ordinem semper obseruarint Physici. Huic argumento validissimo si adiciamus, quod, si per putredinem generentur talia insecta, noua semper generari debeat eorum species, prorsus omnino illorum destruitur sententia.

(c) Tr. de vermibus in corpore humano genitis.

Impossibilis enim ex hoc puncto per putredinem est generatio, quoniam natura in rerum generatione nullam plane patitur mutationem, sed semper eadem permanet constantissima. Nullum itaque nouum generis insectorum quisquam produci affirmabit, nec possibile est, sed quale est ouulum, tale ex eo generatur animalculum, e. g. si hordeum terrae immiseris, neutiquam triticum, sed hordeum omnino inde progerminabitur; sic quoque in animalibus: non enim ex bufonis semine prodibit vipera, neque vipera gignet lumbricos, sed quodlibet animal per suum semen sui, non alius animalis, speciem producet. Facile quoque erit huius effectus subministranda ratio, siquidem prout semen quodlibet plantae cuiusdam iam reuera plantam illam, quam prolaturum est, in se continet: ita quoque in semine, seu ouulis animalium, iam reuera contenta sunt illa, quae nascenda sunt, animalia. Dignissimi hinc sunt, qui circa hancce materiem relegantur, HARTSOEKERVS et LEEV. WENHOECK. Quod vero alii, ut manifestam hancce veritatem, de generatione animalium ex semine, impugnarent, de animalibus non completis inuentis, vel de ranis a vento in terram deiectis, proferunt, elegantissime et satis fuse refutauit et veritatem defendit laudatissimus iam Auctor, Nic. ANDRY (d).

B 3

§. VI.

(d) l. c. Cap. II.

§. VI.

Iam itaque evidentissime constat, quod quaecunque in corpore humano, vel aliorum animalium, reperiuntur peregrina animalcula et insecta, omnino ex ouulis spermaticis generentur. Haec enim ouula, quae ab insectis intra esculenta aut potulenta deponuntur, si cum iis ab homine deglutiuntur, vel cum aëre ipso hauriuntur, postmodum in ventriculo, intestinis, vel alio loco (c), blando foru & calore exeluduntur. Hoc namque etiam extra corpus fieri, unico tantum (licet plura quoque adfint,) exemplo probaturi sumus. Pulverem viperarum, paullulum vetustum maxime, ordinarie fere scatere vermiculis minimis, experientia subinde testatur, manifesto testimonio, quod haecce animalcula ex ouulis, in carne illa viperarum, in pulverem redacta, iam contentis, producta fuerint.

§. VII.

His itaque, quoad generationem talium animalculorum in corpore humano, praemissis, quaestio nunc ori-

(c) Non plane improbableis hinc videtur sententia eorum, qui pruritus illum insolitum et extraordinarium, in quacunque corporis regione cutisque superficie quandoque occurrentem, ab animalculis eiusmodi minimis deriuare contendunt, prout hoc, intuitu exanthematum praecipue, fusius demonstrare conatus est RIVINVS, in Dissertat. de Pruritu exanthematum ab acaris.

oritur: num in ventriculo ac intestinis tantum reperiantur vermes, vel quoque simul in reliquis corporis partibus? Constat utique, ex innumeris veterum atque recentiorum Auctorum exemplis, quod non in ventriculo et intestinis solum, verum etiam in omnibus omnino corporis partibus, vermes saepius sint reperti. Sic enim testantur, eos deprehendi in cerebro, in oculis, palpebris, naribus, auribus, dentibus, salivâ, corde, sanguine, urina, sudore, in vesica fellea, pulmonibus, renibus, utero, spina dorsii, genibus, quid? quod in omnibus corporis partibus, ut horum recensio non Dissertationem sed integra fere volumina, requirat. De singulis hisce locis exempla inuenies in *Ephemeridibus Acad. Caesar. Leopoldino-Carolinae Natur. Curiosor.* (f). Iam itaque ad *differentias vermium* nos conuertamus necesse erit.

§. VIII.

Non conveniunt Auctores in recensendis vermium differentiis, sed alii plures, alii pauciores statuunt. Nec sane miremur diversas Auctorum circa has opiniones, quum ipse RVYSCHIVS (g) asserat, quod in humano corpore quam diversa inter se discrepantes formae

(f) Vid. Lexicon reale et uniuersale egregii huius Operis, quod cum Praefatione Ill. Praefidis promulgauit D. *Wilh. Andr. KELLNERVS*, Anno 1739. sub Tit. *Vermes* p. 1320. 1327.

(g) *Adversar. Anat. Dec. I. p. 18.*

generentur vermes, et ita tamen differentes ab omnibus aliis in rerum natura unquam repertis, ut nusquam iis similem ullum conspiciere detur extra corpus humanum, quorum interim nonnulli in plurimarum exporriguntur ulnarum longitudinem. Ita enim ANDRY quemdam vermem, (quem *folium* appellant, quia solus reperiri solet,) ex corpore expulsum fuisse refert, qui quatuor ulnas et tres circiter pollices longitudine aequabat, nec totus tamen conspiciebatur, quum pars adhuc in corpore remanserit (h). HILDANVS pariter talem se observasse et inter rarissima naturalia in musaeo suo conseruatum retinuisse, refert (i). HARTSOEKERVS multos tales vidit et longiores adhuc, inprimis autem mentionem facit vermis cuiusdam sibi a RVYSCHIO monstrati, cuius longitudo plus quam XXXXV. ulnarum gallicarum erat, quod, nisi testis ocularis fuisset, ipse vix credidisset (k). Alii adhuc Auctores, ipsi HIPPOCRATI, *Philiberto* SARRAZENO, SPIGELIO, TVLPIO et pluribus aliis, tales iam notos fuisse, ex scriptis eorum liquet. Sed ne iusto longior excurrat Dissertatio nostra, mittamus hosce rariore, et de iis tantum agamus, qui frequentissime in corpore humano, eiusque intestinis praecipue et ventriculo, latitant.

§. IX.

h) l. c. et in Praefatione; item Tab. V. f. 17.

i) Cent. II. Obs. 70.

k) In Epistol. ad Nicol. ANDRY, in huius libro citato circa finem.

§. IX.

Solent autem a Medicis vulgo in tres dispesci species, et sequentia iis nomina imponi: I. ἄλμυρες τρογγύλαι, siue *lumbrici teretes*; II. πλατέαι vel κερταί, *lati*, qui etiam ταινίαι, i. e. *fasciae* seu *lumbrici fasciati*, vulgo dicuntur, quia fasciolam seu vittam tenuem exacte referunt, si caput et caudam exceperis, quae in acutum desinunt; III. ἀσκαρίδες, seu *minuti*, qui etiam recepta illa voce inter Latinos *ascarides* nuncupantur (1). Prima horum soboles, qui *teretes lumbrici* dicuntur, copiosissime et frequentissime occurrit in corpore humano, atque hi lippis et tonsoribus noti sunt, cum saepissime cum excrementis aluinis excerni videantur. Sedes eorum plerumque in intestinis tenuibus est, ubi copiose nimis generantur. Inveniuntur quidem et in ventriculo, non tamen adeo frequenter, uti in praedictis intestinis, et quidem plerumque in infantibus ac pueris, licet et adultos ab iis prorsus liberos esse nulli affirmemus. Secunda species lumbricorum, nempe *lati*, longe peior deteriorque est priori. Non quidem adeo copiosi, nec tam saepe, ac illi teretes, observantur, quum unicus tantum aut duo in corpore observentur, sed longitudine illos adeo superant, ut ad VI. VIII. X. et plures ulnas extendantur. Est ea species,

C

quam

1) vid. GALENVS in *Exegesi*

quam praecipue ANDRY (m) et le CLERC (n) fusius descriptam sistunt. Tertia denique species *ascarides* complectitur, qui copiosissimi et aceruatim in intestino recto reperiuntur, ubi gigni et congregari solent, ac magnitudine, crassitie et figura fere acubus similes existunt. Adultioribus magis tales sunt familiares, quam iunioribus. Licet autem perquam exigui sint hi vermiculi, summum tamen et fere intolerabilem in intestino recto, circa sphincterem ani, excitant pruritum, cum frequenti molestissimoque tenesmo coniunctum, ut inde etiam interdum lipothymiae aliaque grauia symptomata concitentur, qualia reliqui vermes vix ac ne vix quidem producere solent.

§. X.

Iam itaque cognita vermium generatione ac differentia, locisque ubi reperiuntur, ulterius inquirendum erit, unde Medicus praesentiam eorum cognoscere, et symptomata, tunc plerumque occurrentia, ab aliis morboris pathematibus discernere queat. Equidem Auctores quidam nulla vera pathognomonica dari signa, sed ob insignem varietatem ea semper fere cum aliis morbis conuenire, asserunt. Alii vero adeo multa eorum recensent, ut vix memoria comprehendi, aut satis etiam dilucide cognosci et exponi queant. Neutiquam tamen negandum

m) l. c. Tab. VIII. Fig. 17.

n) In *Histor. latorum lumbricorum*,

dum est, quod vera omnino indicia, ex quibus vermium praesentia diiudicatur, tam ex ratione sana, quam experientia, ministrari possint. Iam itaque praecipua et certiora horum breuiter addamus, qualia inprimis sequentia erunt: dolores nempe sensibiles rosiui, circa umbilicum, intestina et ventriculum, cessatio talium torminum post ciborum ingestionem, insolita corporis macies, faciei pallor, voracitas nimia, cum virium tamen potius decremento, quam augmento, iuncta, alui modo segnities et obstructio, modo lubricitas extraordinaria, tumor et durior inflatio abdominis, ructus, borborygmi, quibus tandem inprimis narium fricationes frequentes, itemque nausea et vomitus, accedunt. Certissimum autem omnium est indicium, si cum fecibus aluinis vermes simul excreti deprehendantur, quod quidem saepius et praecipue cum lumbricis teretibus contingit, unde dein priorum signorum certitudo tanto magis confirmatur. Ascarides vero praecipue ex pruritu illo et titillatione nimia, quam in intestino recto excitant, dignoscuntur (§. IX).

§. XI.

Ex variis fatisque frequentibus optimorum Practicorum circa vermes obseruationibus porro compertum quidem habemus, vermes aliquando absque ullo incommodo, vel ulla etiam noxa, in corpore diu nimis latitare; ast, saepius utique, imo saepissime, inprimis in aetate

infantili et puerili, tam gravia et saevissima produciunt symptomata, ut vix ac ne vix quidem enarrari queant. Ita enim non tantum febres lentas, continuas, alui fluores, lipothymias, insultus epilepticos, veras epilepsias, deliria, imo et alios perquam fonticos excitant morbos, sed adeo miros quoque et prorsus insolitos saepius produciunt, ut pro daemoniacis reputentur, aut incantationi adscribantur, quod vel unico illo viri cuiusdam exemplo confirmatur, qui vermibus nimium exercuciatus, sub delirio inde orto, in lingua germanica, alias sibi prorsus ignota, adeo perfecte multa proferebat, ac si eandem optime calluisset, et, nisi vermibus tandem multis expulsis haec omnia iterum cessassent, inscii huius a daemone obsessum eundem certissime credidissent (o). Recte hinc *Phil. MARCI* apud *BONETVM de Med. Septentr. Lib. III. Sect. XVI. Cap. IV. p. 627.* monet, quod saepenumero in morbis intricatissimis τὸ δέον hariolemur; si vero rem apertioribus oculis consideremus, vermes sint et lumbrici. Plura a vermibus oborta truculenta morborum genera inuenies apud *MORONIVM.* (p).

§. XII.

Quo peiora et periculosiora vero sunt eiusmodi symptomata, eo maior quoque cura est Medici, ut hostes illos

o) Vid *ERASMI Epistol. in laud. Medicinae;* it. *SCHENCKIVS L. 3. fol. 408.*

p) In *Directorio medico-practico,* sub titulo *Lumbrici,* p. m. 269.

los corporis humani infensissimos, iustis atque congruis medicamentis necatos, tempestive e corpore expellat. Omnes autem, tam antiquiores, quam recentiores, paucis tantum exceptis, si euolues Auctores, longam quidem recensitam inuenies medicamentorum seriem, pauca vero deprehendes, quibus veram anthelminticam tribuere possis virtutem, inprimis cum et dulcia iisdem plerumque accenseantur, quae tamen amica magis, quam infensa sunt vermibus, nullaque ratione eorum expulsionioni fauent. Alii proinde medicamentorum anthelminticorum quatuor, alii tres, alii duas constituunt classes, qui quidem ultimi, nisi incongrua iis addant simplicia vel composita, optime ea dispescere videntur. Ut vero illorum etiam, qui quatuor ponunt classes, diuisionem non silentio praeteream, paucis iam ea recenseam. Ad primam itaque illorum classem ea referunt medicamenta, quae vermes satiant, qualia sunt omnia *dulcia*, et inprimis saccharata et mellita. Putant enim, animalcula haec famelica abunde cibanda et exsatianda esse suauibus ac dulcibus, quae maxime ab iisdem adpetuntur, ne ventriculum et intestina nimium arrodant. Reicienda autem merito sunt hoc scopo talia dulcia et suauia, quoniam vermes, ex concessis, iisdem unice nutriuntur et satiantur; si vero satiatis enecans quoddam medicamentum exhibueris, non peribunt, quia non esurientes illud respicient. Hinc meliora statim iudicamus necantia porre-

Et, quum, quo magis sint famelici, eo citius deuorabunt et necabuntur. Ad secundam classẽ referunt *ingrata*, et inter ea præcipue omnia *amara*. Sed non omnia sane talia vermibus nocent, multo minus eos necant, ut potius ex superfluo amarorum abusu ad maiores rusiones irritentur, atque inde faevissima orra esse symptomata et mortem testentur Practici. Quando enim insignem talem sentiunt amaritudinem, exitumque quaerentes nullum inueniunt, tunc sæpius ipsa intestina, cum summo et certissimo vitæ periculo, perforare solent. Tertio iam sequuntur *necantia*, inter quæ potissimum terrestria, salia acida, itemque alcalia fixa et volatilia, acria, oleosa et pinguis, aquæ suaueolentes, mercurialia, aqua exstinctionis metallorum liquefactorum, etc. referuntur. Quartam tandem classẽ constituunt *expellentia*; necati enim vermes, ne in putredinem abeant, expellantur statim necesse est. Hæc ergo sunt vulgares quatuor classẽ anthelminticorum (q); qui autem tres saltem eorum constituunt, illi, omiſſis dulcibus, seu satiantibus, saltem reliqua pro veris agnoscunt anthelminticis, *amara* nempe, seu nidum destruentia, *enecantia* et *expellentia* (r).

§. XIII.

Quum itaque *dulcia* nullo modo aduersa sint vermibus

q) vid. Illustr. b. m. HOFFMANNI Dissertatio de Anthelminticis,
r) BOERHAAVE in Aphorism. §. 1369. et 1379. p. m. 345.

mibus nec eosdem profligent (§. XII.), scopus vero fit Medici, in curandis morbis a vermibus excitatis, ut hi vel enecati, vel viui e corpore proscribantur, insimulque *amara* tam ad necantia, quam expellentia, simul referri queant, hinc ea quoque inpraesentiarum adnumerabimus vel necantibus, vel expellentibus, secundum distincta illa, quibus instructa sunt, principia. Missis itaque duabus prioribus classibus, duas tantum retinebimus, quarum prima *necantia*, altera vero *expellentia* contineat. Priusquam vero ad ipsam horum medicamentorum recensionem progrediamur, monendum esse ducimus, nos neutiquam hic omnia et singula ab Auctoribus commendata, huc tamen non pertinentia, prolaturus, sed ea tantum expositurus esse, quae ob singularem suam indolem et principiorum conditionem pro vere anthelminticis sunt reputanda.

§. XIV.

Ad *primam* itaque horum medicamentorum classem, quae *necantia* continebit, nos conuertentes, ut certum quoque obseruemus ordinem, primo ea indagabimus, quae ex *regno minerali* depromuntur. Non immerito sane primum inter haec locum mereri videtur *mercurius viuus*, qui cum aqua simplici, vel destillata quadam, e. g. aqua graminis, fumariae, absynthii, scordii, etc. coctus, eam particulis suis imbutam, aptissimam ad enecandos
ver-

vermes reddit. Ea autem potissimum ratione talis decoctio instituitur, ut e. g. ad mercurii erudi unciam unam aquae fontanae sumatur libra una, per hōrae spatium coquatur, cum instrumento quodam ligneo frequentius agitetur, et postmodum filtretur; huius dein aquae, virtute ista specifica impraegnatae, pro diuersitate aetatis subiectorum unciae II. III. vel IV. vel ita simpliciter, vel saccharo leniter edulcoratae, subinde verminantibus exhibentur. Suadent quoque alii Auctores, nec sine omni ratione, ut cum vino Rhenano simili ratione currens mercurius decoquatur.

§. XV.

Quod vero nunc specialem huius medicamenti rationem operandi attinet, recte equidem Illustris b. m. HOFFMANNVS (s) asserit, eam non tam accurate ex principiis physico-mechanicis mercurii deduci posse; credibile tamen est, quod vel mobilitate, vel virtute subtiliori alcalica, qua insimul gaudet, hunc specialem effectum exferat, humores viscidos resoluendo, incidendo, nidos destruendo, ventriculum et intestina leniter irritando, ut hinc, ob nutrimentum deperditum, vel moriantur vermes, vel viui saepe exire cogantur. Simili ratione omnes aquae extinctionis metallorum liquefactorum a plurimis Prae-
Eticis

(s) Vid. *Supplem. Med. ration. systemat. Cap. XII. §. VII. p. 85.*

Eticis ad necandos vermes maxime laudantur; certum enim omnino est, quod aquae tali insinuentur particulae quaedam metallorum, et praecipue acidæ, quales veribus maxime aduersæ et quasi deleteriae sunt. Hoc vero simul est notandum, quod parcius in usum vocandae sint hae ultimae aquae, quoniam ex earum abusu mala facile oriuntur symptomata (t). Succedit iisdem *aethiops mineralis*, qui ordinarie ex sulphure et mercurio paratur, adeoque tam subtiles salinas, cum terra mercuriali iunctas, particulas, quam acidum sulphuris vitriolicum continet, eodemque fere modo, ut mox recensenda reliqua mercurialia praeparata, agit. Infantibus a gr. iv. ad x. adultis vero a scrup. j. ad drachm. dimid. exhiberi potest, sique effectus non statim patet, continetur usus eiusdem per aliquot dies, absque ullo saluationis metu. Ut vero simul gratus ipsi concilietur sapor, si infantibus porrigitur, aliquantulum sacchari aut pulueris cinnamomi, itemque guttula ol. de cedro vel cinnamomi, admisceri potest.

§. XVI.

Mitiori huic mercuriali remedio succedit dein aliud magis efficax et fere drasticum, et idcirco rarius communiter in usum vocatum, *mercurius nempe praecipita-*

D

126

t) Conf. WELSCHIVS in *Mischmem. Obs.* 90. p. 24.

tus albus. De eo enim Ill. BOERHAAVIVS (u) scribit, quod, addito triplo sacchari, ad gr. ix. exhibitus, moueat aluum, vomitum, *vermes occidat*, pituitam viscidam resoluat et reiterata dosi saluationem excitet. Negandum equidem non est, quod hocce remedium, ob salia ipsi adhuc iuncta, ventriculum et intestina satis efficaciter irriteret ac stimulet, adeoque, his inde validius sese contrahentibus, frequentiores aluinae deiectiones et vomitus subsequantur, et quando salia illa acriora pituitam viscidam, in primis viis collectam, (ubi vermes maxime nidulantur,) resoluunt, quod tunc animalcula ista nutrimento suo priuent, nidos eorum destruant, illaque demum enecent; at, ob varia alia facile tunc simul euenientia graviora symptomata, minus fidendum esse tali anthelmintico iudicamus, sed potius eidem praeferimus *mercurium dulcem*, qui ut in aliis multis rebellibus et pertinacioribus morbis egregium plerumque exserit effectum, ita non minorem profecto et plane specificam, intuitu vermium, praestat virtutem, quam multis confirmatam dare exemplis non opus erit, cum communis Practiceorum consensus eam sufficienter iam et abunde pro certa et infallibili declarauerit. Eadem fere ratione, sicuti modo allegatus praecipitatus albus, agit, sed mitius atque securius, quoniam salia ipsi adhuc iuncta minus acria et corrosiva sunt, ut in priori, et tamen pariter tam enecantem, quam expel-

u) in *Element. Chemiae Tom. II. p. 488.*

pellentem efficaciam exferit. . Caueas vero ne male prae-
 paratum exhibeas, alias eadem, quae prior ille interdum
 inferre solet, abinde metuenda sunt symptomata, prout
 inter alia exemplum, a beato G. W. WEDELIO (v) addu-
 ctum, monstrat. Potest is vel solitarie, cum absorbente
 mixtus, a gr. j. ad v. pro diuersa aetatis et subiecti ratio-
 ne, exhiberi, vel etiam iuncto aliquo purgante, e. g.
 scammonio sulphurato, extr. panchymag. Crollii, maxime
 in forma pilularum. Notandum quoque illud est, quod
 FVLLERVS (w) rectissime monet, omnes nempe pulue-
 res ex mercurio et antimonio paratos, nunquam cum li-
 quoribus esse porrigendos, partim quoniam ad fundum
 propria gravitate decidunt, partim etiam, quoniam fa-
 cillime in plicis ventriculi, vel in gutture haerere solent,
 unde noxiae saepius saluationes, vel continui conatus vo-
 mendi, vel deiectiones alui oriuntur; at sub forma vel
 boli, vel pilularum, facilius deglutiuntur, et postea, me-
 diante ventriculi fermento, iterum soluuntur, sicque in-
 commoda talia praecauentur.

§. XVII.

Dantur quidem omnino plura in hocce regno me-
 dicamina, quae ab Auctoribus nonnullis etiam inter an-
 thel-

D 2

thel-

v) in *Diff. de mercurio dulci.*w) in *Pharmacopoeia extemporanea p. m. 313.*

thelminica referuntur; quum vero non adeo magni momenti sint, nec etiam inter vere anthelminica referri mereantur, hinc ea iam mittimus et ad aliud regnum progredimur, paucis tamen prius singularis cuiusdam remedii, quod mineralis adhuc est profapiae, mentionem iniicientes. Est hoc *oleum petrae*, quod egregiam sane virtutem balsamicam ac roborantem habet, et, ut omnia fere reliqua olea ac pingua, vermes necat. Constat per experimenta crebrius instituta, quod, si vermes omnis generis illiniuntur oleo, statim inde moriantur, eam maxime ob rationem, quia organa sua respirationis non, ut cetera animalia, seorsim recondita, sed per totam corporis regionem quasi dispersa habent, quae externe sub osculorum forma comparent (x). Quam primum itaque corpus eorum illinitur et obducitur oleo, statim etiam simul obstruuntur respirationis organa, et aëre hinc privati vermes quasi suffocati pereunt; si vero caput saltem oleo obliniveris, nil sane nocebit. Hinc quoque suadent Practici, ut mane, ieiuno ventriculo et intestinis, sumat aeger oleum, quo citius eo immergantur vermes sicque facilius enecentur. Olei vero huius nominati usus externus longe praestantior atque securior est interno, quando nempe umbilico illinitur; potest quidem, sed rarius et tantum a gutt. j. ad iv. interne sumi. Lumbricis teretibus praecipue nocet.

§. XVIII.

x) MALPIGHIUS *de Bombyce*. p. 19.

§. XVIII.

Iam ergo ad regnum vegetabile nos conuertimus, quod primum fere et antiquissimum obtinet locum, et tantam nobis ex omni medicamentorum genere praebet copiam, quantam nec in minerali, nec in animali deprehendere licet. Hoc itaque, intuitu anthelminticorum, nobis primo suppeditat *Allium*, vilissimum quidem et vulgatissimum remedium, sed tantae simul efficaciae, ut et ab ipso GALENO iam *rusticorum Theriaca* adpellatum fuerit. Gaudet principiis salinis volatilibus, acris atque causticis, cum mucilaginosi mixtis, tantamque possidet acrimoniam, ut succus expressus nudae cuti illinitus vesicas excitet. Admodum ergo egregium in vermibus necandis praebet effectum haec radix, non quidem in substantia, sed in forma decocti cum lacte parati exhibenda, qua ratione nimia eius acrimonia quadantenus quidem temperatur, nihilo minus tamen, ob superstites adhuc et saltem quasi inuolutas fixiores illas salinas partes, potenter enecat vermes, tunicas ventriculi et intestinorum stimulat, et ope salis volatilis, quod continet, mucum incidit et resoluit, eoque ipso nidi ingratorum talium hospitum penitus destruuntur. Porro quoque laudatur radix *armoraciae*, quae eadem fere cum allio habet principia et inde eandem quoque virtutem et operandi modum simul monstrat. Radula comminuta haec radix et

cum aceto praeparata, vel solus etiam eius succus expressus, cum saccharo temperatus, exhiberi solet. Summe acris et amaricans pariter eius est sapor, quapropter optime etiam corrigendi scopo amygdalae dulces contritae ipsi admiscuntur. Excipit hanc notissima optima indolis herba, *Absynthium*, ex principiis sulphureis vaporosis, alcalicis fixis et volatilibus, cum tenerioribus terreis mixtis, constans, virtute non tantum roborante stomachica, verum etiam egregie anthelmintica gaudens. Oleum eius destillatum inprimis laudatur, si externe umbilico illinitur, interne vero tantum ad paucas guttulas, aliis anthelminticis extractis mixtum, quandoque exhibetur, optimumque tunc enecantem effectum, ob summam praecipue amaritiam, exferit. Huic porro etiam adiungenda est *radix filicis*, quam complures Auctores decoctam adversus omnis generis vermes eximie laudant (y), nec etiam, ob principia salina austera fixiora, prorsus reiicienda videtur, siquidem inprimis Nicol. ANDRY (z) solo huius radice usu, si cum melle ad drachmas duas, vel cum vino ad drachm. iij. exhiberetur, vermes copiose enecari tradit.

§. XIX.

Maioris autem et evidentioris adhuc virtutis est

Tana

y) vid. SCHVLZII *Theses de mater. med.* p. 357.
z) l. c. Cap. IX. p. m. 220.

Tanacetum, quod et a Germanis iam idcirco *Wurm-Kraut* adpellatum fuit. Possidet principia salina alcalina, oleosa et sulphurea vaporosa, cum insigni amaritie iuncta, quorum specialem operandi modum facile hinc perspicere licet. Semen quidem pariter a quibusdam commendatur, praestantioris autem virtutis est oleum destillatum, ad instar olei destillati absynthii adhibendum. Similia cum tanaceto principia eandemque virtutem monstrat semen *Santonici*, germanis *Zittwer-Saamen* dictum, ab aliis pro specie tanaceti reputatum. Notissimum et domesticum est medicamentum anthelminticum, et communiter infantibus verminantibus cum melle mixtum optimo cum effectu porrigitur, a scrupulo unico ad integram drachmam. Alii quoque *Theriacam* vermibus maxime adversam et hinc merito anthelminticis adnumerandam esse contendunt. Hos inter seorsim eandem laudat PANAROLVS (a), et, omnibus aliis frustra adhibitis talibus remediis, operae pretium fecisse adserit, quod etiam non in dubium vocavit ANDRY (b), postquam per experientiam deprehendit, quod ab admixta cuilibet aceto Theriaca, vermes omnes in illo contenti enecati fuerint, acetumque semper ab iis prorsus liberum permanserit.

§. XX.

a) *Iarvolog. Pentec. IV. Obs. 29.*b) *l.c. Cap. VI. p. m. 149. 150.*

§. XX.

Laudatissimum illum *corticem Peruvianum* silentio hic praeterire, nefas omnino crederem, quum a plurimis Auctoribus non immerito anthelminticis adnumeretur. Ita enim in *Ephemeridibus Naturae Curiosorum* (c), in *Historia morborum Wratislaviensium* (d), a Franc. REDI (e), ab HEISTERO (f) aliisque Auctoribus, non absque certissima spe effectus eximii, commendatur. Praecipue vero exemplum quoddam singulare adducit Illustr. HEISTERVS (g), quod puellam quamdam, conuulsionibus epilepticis, a vermibus excitatis, gravissime afflictam, omnibus aliis irritis, solo tandem electuario e conferua rosarum, *cortice Peruviano*, pauxillo mercurii dulcis et syrupo quodam parato, felicissime inde liberauerit. Continet autem hic cortex principia salina fixa amaricantia, cum balsamicis multisque terrestribus mixta, et hinc virtute gaudet adstringente, leniter resolvente et roborante. Modus operandi, intuitu anthelmintici effectus, procul dubio ex principiis salinis amaricantibus, et praecipue ex terrestribus, est deducendus. Illa enim vermibus admodum

c) Dec. II. A. IX. App. p. 24. et 51. Ann. X. p. 229. Dec. III. A. II. p. 60. et 85. Cent. III. et IV. p. 385.

d) Ann. MDCXCIX. p. 38.

e) In Obs. animal. vii. p. 98.

f) vid. Compend. Medicinæ Pract. Cap. XVI. §. 38.

g) ibid. et Cap. XIV.

dum inimica esse eosque necare, iam ex antecedentibus apparet; haec vero, scilicet terrestria, et siccando, et humiditates absorbendo agere credimus, ut ita vermibus, nutrimento eosdem priuando, mortem pariter inferre valeant. Similis fere indolis esse iudicamus *corticem radicis Mori*, qui pariter a compluribus Auctoribus, inprimis vero b. Io. Henr. SCHVLZIO (h), de FRANCKE-NAV (i), et saepius nominato Nic. ANDRY (k), tanquam specificum commendatur, hicque seorsim eundem tempore vernali, ab arbusculis iunioribus desumptum, et ab una ad tres drachmas per semihorae spatium in aqua fontana decoctum, exhibere iubet, atque illum sic et vermes enecare et leni sua virtute purgante expellere adferit. Potest vero etiam in substantia, seu in forma pulueris, ad integram usque drachmam, cum aqua fontana aut destillata quadam exhiberi, eiusque usus per aliquot dies continuari. Superfunt denique in hoc regno adhuc *olea*, et ex his praecipue *amygdalarum dulcium* pariter ac *amararum*, quorum tamen modum agendi non opus est ut exponamus, quum in §. XVII. eundem sufficienter declaratum dederimus, adeoque unicum saltem hoc de iis adhuc monendum restat, quod mane, et quidem ieiuno ventriculo, talia maxime sint porrigenda, quo tanto minus

E

ea

h) in *Theibus de mater. med.* p. 262. 263.

i) vid. *Flora Francica rediuiua.* p. m. 377.

k) *l. c. Cap. IX.* p. m. 220. et 221.

ea subterfugere queant vermes, atque iisdem immerſi tanto facilius pereant.

§. XXII.

Quod tandem *animale attinet regnum*, quum illud alioquin iam in genere pauciſſima contineat remedia, utique etiam ſaltem leuiora quaedam, nec adeo magni momenti, nobis offert anthelmintica. Horum ergo ad claſſem primo ſpeſtat *cornu cerui uſtum*, cuius operandi modus idem eſt, qui omnium terreorum et abſorbentium. Humiditates enim, in quibus vel nidulantur vermes, vel etiam ab iisdem nutriuntur, crebriori eius uſu abſorbentur et imminuantur, hinc vel nutritione ablata, vel nidis plane deſtructis, facile tandem pereunt vermes. Proinde etiam admodum eſt probabile, quod uſtum hoc C. C. concurrentibus acidis illis, plerumque in primis viis ſtabulantibus humoribus, demum abeat in falſum quoddam mixtum, hoſtibus iſtis inſenſiſſimum. Excipit hoc *fel tauri*, quod quidem inſpiſſatum, in forma pilularum, cum aliis adpropriatis interne exhibere ſuadent Auctores; num vero tali ratione extantiorum quendam praefectum effectum, aliis experiendum relinquimus. *Ascaridibus* autem vel in forma ſuppoſitorii, vel clyſmatibus additum, illud maxime aduerſum eſſe, copioſamque illorum expulſionem adiuuare, per experientiam abunde iam conſtat. Satis quoque eximium praestat effectum, ſi externe umbilico infantum illiniatur, tuncque illud ope principiorum ſalinorum, ſtimulando et motum perſtalticum augendo, ſalutarem exſerere poteſt effectum. Miſceri etiam poteſt cum aliis oleis anthelminticis et in formam unguenti redigi, hunc circiter in modum: Rec. Fell. Taur.

Taur. inspissat. ʒij. Aloes hepatic. ʒj. Olei Colocynth. ʒj.
Ol. Absynth. q. f. M. F. Unguentum.

§. XXIII.

Expositis sic medicamentis vermes necantibus, modoque horum operandi cognito, ad ea nunc transeundum est, quae hostes tales, corpori humano infensissimos, exinde unacum oculis suis proscribunt et eliminant, ne noua forsitan illorum soboles, denuo exclusa, nouas iterum insidias struat. Licet vero eorum, quae in ventriculo pariter ac intestinis continentur, remotio, tam per superiora, quam inferiora, fieri possit ac soleat, vermium tamen expulsio non aequae commode et secure vomitoriis peragi potest, ob varia grauiora tunc ordinarie metuenda symptomata, adeoque praeferenda merito est illorum cum aluinis fecibus exterminatio, quam quidem generatim cum quibuslibet purgantibus remediis fieri posse non negamus; quaedam tamen horum, teste experientia, huic scopo conuenientiora esse omnino iudicamus, eorumque ideo specialio rem reuensionem nunc quoque subiungemus.

§. XXIV.

Ex minerali ergo regno primum merito locum tribuimus *mercurio dulci*, ob eximiam suam enecantem virtutem satis iam cognito, et ob coniunctam simul satis efficacem expellendi facultatem tanto magis commendando, de quo tamen iam plura monere non lubet, cum potiora huc spectantia ipsumque adhibendi modum simul concernentia, superius iam tradita sint. Excipiunt eundem omnis generis in hoc regno occurrentia *salia*, inter-

que haec primo *sal commune*, quod ex spiritu acido, cum terreo alcalino principio iuncto, constat, hincque itidem ad vermium expulsiōem adiuuandam multum omnino quoque conferre valet. Agit potissimum stimulando, dum fibras musculares spirales, quae intestinorum canalem undiquaque ambiunt, itemque longitudinales, irritat et ad contractionem disponit, vasorum latera versus centrum urget, motumque peristalticum accelerat et contentorum excretionem promouet. Simili modo *Sal Anglicanum* pariter, ac *Sedlicensē*, non solum viscositates intestinorum, in quibus vermes nidulantur, dissoluunt et abstergunt, verum etiam amaritiae et acrimoniae suae mortem iis inferunt. Admodum secura, stimulando tunicas intestinorum, purgantem suum exserunt effectum, et ab una ad plures drachmas, pro aetatis ratione diuersa, cum sufficienti vehiculo, matutinis horis exhiberi possunt. Eandem virtutem etiam habet similique fere modo operatur *tartarus vitriolatus*, dum viscidos et tenaces humores incidendo, leniterque infimul aluinam excretionem accelerando, vermibus itidem aduersatur, licet ob paullo largiorem, in qua exhibendus est, dosin, ab infantibus et pueris aegerrime adsumatur et hinc rarius iisdem hoc sine praescribatur.

§. XXV.

Ex vegetabili regno, praeter enecantem, etiam satis insignem expellentem virtutem exserit *Aloë*, ex principiis tam gummosis, quam resinosis, potissimum composita, illorumque intuitu magis abstergentem, incidentem et laxantem, horum vero respectu manifestius stimulantem et purgantem effectum monstrans. Rarius simpliciter et sola adhibetur, rarissimeque infantibus et pueris, ob saporem summe aduersum et nauseosum, et molesta inde euenientia tormina, porrigitur; adultioribus autem optime conducit in pilularum forma, hunc

cir-

DE ANTHELMINTICORVM VSV ET OPERANDI MODO. 37

circiter in modum: Rec. Aloës gummosae ℥j. Extract. panchymag. Croll. ℥β. Limatur. Mart. gr. v. M. F. Pilul. ad pond. gr. i. dosis num. v. ad x. Succedit huic *Centaurium minus*, quod satis etiam egregium effectum anthelminticum monstrat. Continet enim haec herba principia salina alcalica, cum paucis sulphureis et copiosis terreis mixta, hincque virtutem imprimis roborantem, abstergentem leniterque laxantem possidet. Notandum vero, quod, pro scopo magis euacuatorio, extractum ex recenti hae herba melius conducatur, si nimirum vel solitarie ad scrup. j. aut dimidiam drachmam, in aqua destillata quadam solutum, vel cum aliis congruis remediis mixtum, in pilularum forma porrigitur. Maioris adhuc efficaciac est radix *ellebori nigri*, quae principii salinis acrioribus, cum gummatosis et terrestribus mixtis, gaudet, pariterque ac reliqua purgantia cholagoga agit, tanta nempe vi intestinorum fibras stimulando, ut non modo mucum valide abstergat et expellat, verum etiam in ipsam sanguinis massam vim suam colliquantem et resoluentem extendat. Optime pro hoc scopo extractum eius, cum mercurio dulci aliisque adpropriatis mixtum, in pilularum forma exhibetur.

§. XXVI.

Proinde etiam, praeter specialiora haftenus enumerata, eandem expellentem virtutem expectare licet a generalioribus quibusdam purgantibus, quorum breuem saltem recensionem adhuc subiungere lubet. Agmen autem ex his ducit *Gialappa*, seu *Mechoacanna nigra*, cuius purgans virtus in resinosis, colliquans vero et abstergens in gummosis et salinis fixis principii maxima residet. Datur hinc infantibus et pueris a gr. v. ad xv. adultis vero a scrup. j. ad dimidiam drachmam, addito quandoque leni stimulo. Egregie etiam conducit in hunc finem *essentia* huius radicis, si a dimidia ad integram drachmam, cum aqua cinnamomi sine vino, syrupo rubi idaei, vel iusculo sumitur. Longe tamen efficacius ingratos tales hospites exturbat *resina Gialappae*, a gr. iv. ad viii. vel x. magis tamen adultis et paullo robustioribus, in pilularum praecipue forma, oblata; infantibus autem et pueris cum amygdalis vel pineis et pauxillo sacchari distemperata, si praecipue vegetioris fuerint indolis, exhibetur.

Mitioris indolis et virtutis sunt *folia Sennae*, ob principia salina alcalica, cum mucilaginosi et paucis gummosis remixta, unde non solum tunicas intestinorum leuiter vellicant et stimulant, sed et mucosas et viscidas impuritates abstergunt et colliquant nidumque vermium sic optime euertunt. Commodissime exhibentur infantibus verminosis in iusculo prunorum domesticorum, cum quibus antea decoquuntur; aliquando etiam infunduntur, vel cum aqua simplici feruida, vel cum destillata quadam, v. g. fumariae, flor. acaciae, etc. itemque cum sero lactis, addito, ad praecauenda tormina et flatulentiam, semine quodam carminatiuo, vel corticibus citri aut cinnamomi. Omnium autem ex hoc regno defunctorum remediorum optimum constituit *Rhabarbarum*, ex principiis salinis alcalicis et copiosioribus gummosis ac terreis partibus constans, hincque ob blandelaxantem et abstergentem virtutem huic quoque scopo egregie satisfaciens, siue in substantia, vel puluere, siue in infuso aut tinctura, pro diuersa subiectorum conditione, exhibeatur, siue etiam extractum eius pilulis admisceatur. Infantibus vero tenerioribus magis conducit solus syrupus de Cichorio cum rhabarbaro, adiecto pauillulo olei amygd. dulcium. Agmen denique in hoc regno claudit *Scammonium*, succus ille condensatus plantae cuiusdam Syriacae, *Scammonia* dictae. Constat is ex copiosis partibus resinosis, gummosis, salinis acris et intermixtis mucilaginosi, meritoque hinc inter purgantia magis drastica refertur, et in substantia nunquam secure adhibetur; praeparata vero eius non penitus contemnenda sunt, praecipue pro robustioribus. Vtilissimum horum est *diagrydium*, seu *sulphuratum scammonium*, quod ad pauca grana aliis mitioribus laxantibus stimuli loco adicitur, alias autem satis commode etiam in pilulis exhibetur, hunc fere in modum: Rec. Scammon. sulphur. gr. v. Mercurii dulcis gr. viij. succi liquirit. q. s. M. F. l. a. Pilulae nro. xij. *Essentia* eiusdem adultioribus ad drachm. j. porrigitur; *resina* vero commodius inferuire potest emulsionibus purgantibus, hunc in modum parandis: Rec. Resinae scammon. gr. ij. -- iij. Amygd. dulc. num. iv. vel Pinearum no. x. terantur et affusa aqua flor. acaciae, vel cerasor. nigr. F. l. a. Emulso, addendo Sacchari Canar. q. s. pro edulcoratione.

§. XXVII.

Ex animalī tandem *regno* pauca omnino prodeunt, quae expellente inprimis virtute gaudent, nec pluribus etiam indigere videmur, cum ex vegetabilium classe sat multa et efficacia iam prostant. Efficacissimum illorum constituit *fel Tauri inspissatum*, ob salinas, quas simul continet, partes, stimulantem etiam leniterque purgantem effectum exserens, unde pilulis quandoque admiscetur, usitatus vero externe adhibetur, prout supra (§. XXII.) monuimus, Succedit dein *butyrum*, quod diaetetice copiosius adsumendum commendatur. Agit non tantum ut omnia olea (§. XVII.) vermes necando, sed etiam ad expulsionem aliquid confert, dum viarum lubricitatem simul conferuat et promouet. Tandem quoque huc referendum est *Mel*, inprimis cum succo herbae mercurialis remixtum, quod non tantum ob dulcedinem gratissimam aliis medicamentis, potissimum pro infantibus, admiscetur, verum etiam leuiorem stimulandi simul effectum habet.

§. XXVIII.

En! ergo sat magnam medicamentorum talium farraginem, quorum nonnulla sola et in substantia, alia mixta cum aliis, adhiberi solent. In eo enim saepe potissimum rei cardo vertitur, ut bene et conuenienter inter se misceantur medicamenta, unde etiam non iniuste nos facturos arbitramur, si coronidis loco selectiora quaedam usque et experientia diuturniori probata remedia, speciminum loco iam subnectamus. Sic e. g. sequens *pulvis* egregium semper exferet effectum: ℞. Sem. Santonic. ℥℥. Rhabarb. ℥ij. Turbith. refin. ℥ij. Refin. Gialapp. ℥j. Mercur. dulc. ℥℥. Corallin. ℥j. Ol. Citri gutt. x. M. F. ℞ a ℥℥. ad j. vel ij. cum melle aut syrupo violarum, in forma linctus, exhibendus. Eiusdem securae virtutis est sequens *unguentum*: ℞. Fell. Tauri, ungu. de Arthan. aa. ℥℥. ol. Absynth. Menth. Amygdalar. amar. diacolocynth. aa. ℥ij. Aloes hepat. ℥vj. Cerae q. s. M. F. Unguentum. Quando etiam subiecta delicatioris sunt gustus, ut amara et ingrata plane aduersentur, tunc commodissime in forma grationi, vel *rotularum*, vel *morsulorum*, exhiberi possunt talia remedia, v. g. ℞. Pulu. contra verm. ℥j. Sacchar. in aqu. rosar. q. s. solut. et clarific. ℥vj. M. F. l. a. Morsuli, pondere ℥j. vel ij. Aut ℞. Sem. Santonic. ℥℥. Turbith veget. ℥ij. Rhabarb. Or. ℥ij. Corallin. ℥j. Refin. Jalapp. ℥j. Ol. Citr. gutt. vij. Sacchar. in ∇ flor. Per-

40 DISSERT. MED. DE ANTHELMINTICORVM VSV etc.

Perfic. solut. libr. ꝑ. M. F. l. a. Rotulae. Item ꝑ. Musc. Corall Herb. Verben. Scord. Puleg. Origan. aa. Mꝑ. rad. Fraxinell. Filic. Angelic. Gentian. aa. ꝑij. Cortic. rad. Mori ꝑiꝑ. Sem. Sinap. ꝑj. Piper. ꝑꝑ. Croc. Or. ꝑj. Puluerisuntur omnia M. cum s. q. Mell. clarific. adde Spir. Vitrioli ꝑꝑ. sumatur mane ieiuno ventriculo a ꝑꝑ. ad ꝑiꝑ. quod prae omnibus tanquam tutissimum commendat ANDRY, et omnia vermium genera enecasse et profligasse perhibet.

§. XXIX.

Colophonem tandem huic tractationi imponant *cautelae* quaedam, circa horum remediorum usum obseruandae. Primo itaque monemus, quod haftenus recensitis omnes quidem necentur vermes, solis tamen ascaridibus exceptis, qui interno anthelminticorum usu rarissime enecantur, adeoque ad eos remouendos maxime conueniunt clysteres abstergentes leniterque stimulantés, ex tanaceto, allio, foliis scordii recentibus, marrubio albo, centaurio minori, cum lacte parandi; vel etiam suppositoria, ex felle tauri et melle inspissato, aliisque antea allegatis parata, conducunt. Antequam subiectis talibus exhibentur purgantia, imprimis acriora mercurialia, bene attendendum est, num febrilis calor adsit, aut duodenum acri caustica bile scateat; his enim praesentibus illa sunt omittenda, quia inde communiter symptomata grauius exacerbantur, intestinorum inflammatio inducitur ipsaque mors acceleratur. De amaris notandum est, quod eorum usus nimius plus noceat, quam prosit, adeoque minime omnium indiscretus esse debeat, ob noxios & deleterios facile euenientes superius iam (§. XII.) notatos effectus. An vero et temporis certa quaedam habenda sit ratio, meliusque decrescente luna operentur anthelmintica, maxime expellentia, hic non diiudicabimus, nec tamen proflus improbamus, si quis huius periodi rationem magis habere voluerit, cum ad minimum tali etiam modo minime noceant, saepe vero perfectius opatum scopum attingant. Ceterum in omnibus infantum et adultiorum morbis chronicis, si appetitus vel maxime prostratus, vel nimius, vel vagus, vel cardialgia, vel nausea, vel salivae affluxus copiosus, etc. adsunt, semper fere suspicio esse debet vermium. Haec ergo pro thematis nostri exactiori sufficiant expositio-
ne; DEO autem T. O. M. pro clementissime huc usque
concessis viribus, sit laus honor et gloria.

T A N T V M.

01. A 6529

ULB Halle
002 928 701

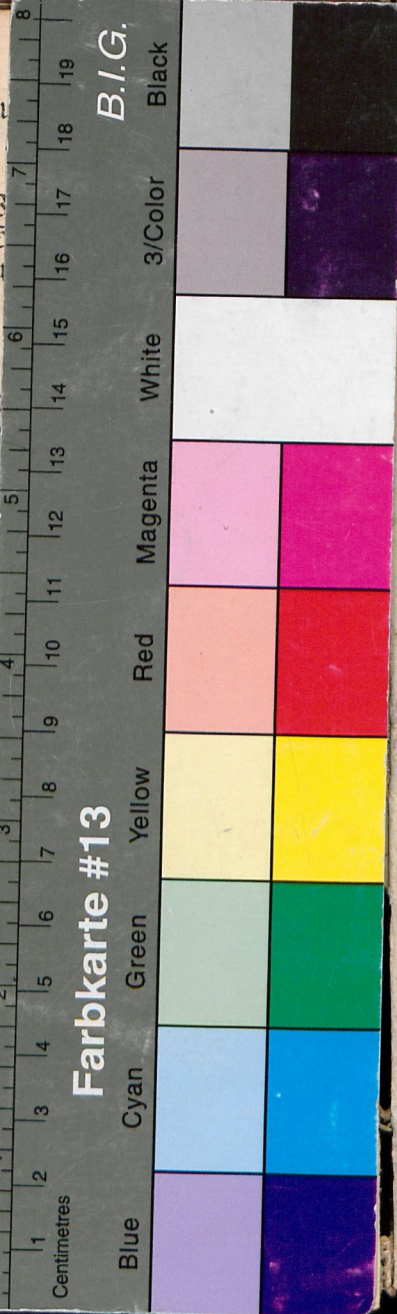
3

Rehov

DE
ANTHELMINTICORVM
CONVENIENTI VSV
ET OPERANDI MODO,

DIVINI NVMINIS AVSPICIIS
ET

GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV

PRAESIDE

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSILIIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVR. PROFESSORE PVBL.
ORDIN. FACVLT. MEDICAE H. T. DECANO, IMPER. ACADEM.
NATVRAE CVRIOSOR. PRAESIDE ET COMITE
PALATINO CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS

D. *NOVEMBR. A. S. R. MDCCXLVIII.*

H. L. Q. C.

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPVTABIT

GEORGIVS GODOFREDVS MENTZEL,

SVIDNITIO - SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS IOANNIS GODOFREDI KITTLERI.